

Tjänsteutlåtande

Utfärdat: 2021-10-11

Diarienummer: N608-0990/21

Handläggare: Åsa Holmstrand

E-post: asa.holmstrand@forskola.goteborg.se

Redovisning av uppdrag gällande kompetenshöjande insatser i svenska språket för personal i förskola

Förslag till beslut

Förskolenämnden godkänner redovisning av uppdraget.

Sammanfattning

Vid nämndssammanträde 21 april fick förvaltningen i uppdrag att återkomma med information om pågående kartläggning av den pedagogiska personalens kunskaper i svenska språket. Förvaltningen fick även i uppdrag att återkomma till nämnden med förslag på handlingsplan för att säkerställa att all pedagogisk personal har tillräckliga svenskkunskaper för att tillgodose barnens språkutveckling och för att själva kunna tillgodogöra sig vidareutbildning.

I samband med nämndssammanträde 26 maj redovisade förvaltningen uppdragen som återremitterades enligt protokoll § 153 till förvaltningen med uppdrag att komplettera beslutsunderlaget med en konkret handlingsplan, för att säkerställa att all pedagogisk personal har tillräckliga svenskkunskaper för att tillgodose barnens språkutveckling och för att själva kunna tillgodogöra sig fortbildning.

Utifrån ovan uppdrag redovisar förvaltningen i detta tjänsteutlåtande ett övergripande förslag och plan på insatser och åtgärder med fokus på medarbetare inom den pedagogiska verksamheten som har behov av att utveckla det svenska språket. Detta i syfte att ge förutsättningar för stadens förskolor att arbeta likvärdigt med barnens språkutveckling och öka förutsättningarna för att höja medarbetarnas grundkompetens till barnskötare och legitimerade förskollärare.

Bedömning ur ekonomisk dimension

För att skapa förutsättningar för förskollärare och rektor att lyckas i sitt uppdrag krävs ett antal åtgärder varav en del är förenade med ökade kostnader.

Pågående uppdragsutbildning yrkesspråk för barnskötare finansieras under 2021 och 2022 via externa medel från omställningsfond. Härutöver kommer det att med start 2022 krävas resurser för åtgärder och insatser som är förenade med kostnader för personal- och utbildningsinsatser om totalt 2,8 mkr. Viss del av denna kostnad kan under 2022 komma att finansieras av statsbidrag och kompetens- och omställningsavtalet KOM-KR.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

I den reviderade läroplanen för förskolan (2018), finns skrivningar som stärker betydelsen av att arbeta med språkfrämjande insatser för barn med annat modersmål än svenska. Språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman och förmågan att kommunicera, söka ny kunskap och samarbeta är nödvändigt i ett samhälle som präglas av stort informationsflöde och kontinuerlig förändring.

Att ge förutsättningar för medarbetare till kompetenshöjande insatser i svenska språket ingår som en del av förskolans kompensatoriska uppdrag och förväntas bidra till att utjämna skillnader mellan barnens olika förutsättningar samt öka kvaliteten i barnens lärande och utveckling.

Barnkonventionen

Utifrån barnkonventionen ska barnets utbildning syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga. Förvaltningen anser att yrkandets ambition att säkerställa att alla förskolebarn ges samma möjligheter att utveckla sina språkfärdigheter utgår från barnets bästa. Förvaltningen anser vidare att de arbetssätt som finns idag, med utgångsläge i att varje barn ska nå sin fulla potential i en likvärdig förskola med hög kvalitet, utgår från barnets bästa.

Samverkan

Information har skett med de fackliga organisationerna vid förvaltningssamverkan den 20 oktober 2021.

Bilagor

1. Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser (Phil, A & Hellberg, A. 2020)
2. Strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021–2026

Ärendet

Ärendet redovisar hur förvaltningen planerar att ta fram kompetenshöjande insatser i svenska språket för pedagogisk personal i förskolan. Detta i syfte att ge förutsättningar för stadens förskolor att arbeta likvärdigt med barnens språkutveckling och öka förutsättningarna för att höja medarbetarnas grundkompetens till barnskötare och legitimerade förskollärare.

Beskrivning av ärendet

Förskolan verksamhet styrs av läroplanen och skollagen. I skollagen (2010:800) framgår bland annat att “förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål” (8 kapitel 10 §). Likaså säger förskolans läroplan (Lpfö-18) att “förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften”.

Att arbeta med språkutvecklande insatser är vidare en del i förskoleförvaltningens arbete med förstärkningsområden med koppling till ökad kvalitet i undervisningen för barns lärande och utveckling samt ökad likvärdighet mellan förskolor för att alla barn ska få tillgång till undervisning av hög kvalitet och kompensera för barns olika förutsättningar. Att höja grundkompetensen hos personalen i syfte att öka kvaliteten och likvärdighet i undervisningen är också ett av förvaltningens ledningens prioriterade mål i den strategiska planen 2020–2030.

En av förskoleförvaltningens viktigaste insatser för en likvärdig förskola är att ge barn de bästa förutsättningar för språkutveckling. Det innebär att förvaltningen behöver skapa goda villkor för en medveten pedagogisk undervisning som bygger på forskning och beprövad erfarenhet, som på bästa sätt anpassas till barns olika behov. Särskilt viktigt är detta i områden med låg andel barn som har svenska som förstaspråk.

Att arbeta med barns språkutveckling innebär även att förvaltningen behöver skapa förutsättningar för kompetenshöjande insatser riktat till medarbetare som behöver höja sin kompetens inom svenska språket. Detta för att tillgodose barns språkutveckling och öka förutsättningarna för personalen att kunna tillgodogöra sig fort- och vidareutbildning. Genom att erbjuda kompetenshöjande insatser i svenska språket för medarbetare ökar möjligheten för medarbetare att höja grundkompetensen genom vidareutbildning till barnskötare och förskollärare.

Grunden för uppdraget att ta fram åtgärder och insatser för medarbetare inom pedagogisk verksamhet utgår från förskolans läroplan (Skolverket, 2018), rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs Stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser (bilaga 1), Strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021–2026 (beslutad i förvaltningsledning 2021-03-23, bilaga 2). Rapport och strategi utgår ifrån förvaltningens verksamhetsplan och förstärkningsområden:

- tydligare ansvar, styrning och ledning för barns lärande och utveckling
- ökad kvalitet i undervisningen för barns lärande och utveckling
- ökad likvärdighet mellan förskolor för att alla barn ska få tillgång till undervisning av hög kvalitet och kompensera för barns olika förutsättningar

Underlag för inventering av den pedagogiska personalens behov av kompetenshöjande insatser i svenska språket

Forskning visar att barn med annat modersmål än utbildningsspråket (svenska) drar särskild nytta av att gå i förskolan (Larsson, K & Björk-Willén 2020). Även förskoleförvaltningens rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs Stads förskolor stödjer detta forskningsresultat och lyfter att språkinsatser ska riktas till socioekonomiskt utsatta områden (Phil & Hellberg, 2020). Detta ligger till grund till förvaltningens förslag att kompetenshöjande insatser bör riktas till specifika geografiska områden. Den statistik som förvaltningen har tillgång till och sammanställt utifrån olika parametrar handlar bland annat om socioekonomiskt index, andel legitimerade förskollärare och resultat läsförmåga årskurs 1. Analysen av underlaget visar att behovet av kompetenshöjande insatser för personal är som störst i förskolor i Nordost, Hisingen och delar av Sydväst (Tynnered).

Processen med att ta fram insatser och aktiviteter för kompetenshöjande insatser i svenska språket

Arbetslivspedagogisk forskning (Ellström, Löfberg och Svensson 2005) visar att det är kombinationen mellan formellt och informellt lärande som utgör grunden för en god yrkeskompetens genom hela arbetslivet genom att medarbetares lärande, kunskap och kompetens samspelar med arbetet och arbetsplatsen. Det framgår därmed i forskningen att utformningen av arbetsplatsens lärmiljö är central för att främja lärande och utveckling.

Erfarenheter i denna process visar på att arbetsgivaren systematiskt och kontinuerligt behöver erbjuda medarbetare och organisation insatser av olika slag som exempelvis utbildningsinsatser inom svenska som andraspråk. Utbildningsinsatserna behöver finnas med som en del i en infrastruktur av lärande och språkutvecklande miljö i hela organisationen och i synnerhet på förskolan/ arbetsplatsen. I syfte att planera, anpassa och ringa in behovet av insatser och åtgärder har processen föregåtts av detta perspektiv.

Som grund för denna handlingsplan har processen föregåtts av följande insatser och aktiviteter.

- **Tillsatt en referensgrupp med bred kompetens och erfarenhet**

För att främja att förslag på insatser och åtgärder har en väl förankrad samsyn i förvaltningen samt ge förutsättningar för delaktighet och dialog i frågan, tillsattes en referensgrupp. Inför gruppens första möte genomfördes en enkät i syfte att ringa in behov och målgrupp. Av svaren framgick att situationer där språkbrister förekommer främst är relaterade till medarbetares förutsättningar för att utföra sitt uppdrag utifrån förskolans styrdokument och då främst inom kommunikation, dokumentation, lärande etcetera. Det framkom tydligt att för att arbeta i förskolan behöver man som medarbetare både kunna förstå och använda vardagsspråk men också ta till sig styrdokument och forskning om vad som är gynnsamt för barns språkutveckling. Det är angeläget att arbeta med båda dessa aspekter för att säkerställa kvaliteten

Referensgruppen har bestått av rektorer från delar av utbildningsområde Nordost, Hisingen och delar av Sydväst (Tynnered) samt utvecklingsledare och logoped. Deltagare i referensgruppen har varit följande: Rektorer Nordost Ulrika Gustafsson, Milza Contreras Painemal, Jaana Johansson. Rektor Hisingen Johanna Freij Gunnarsson. Rektor Sydväst Helén Löfgren. Logoped Nordost/Hisingen Matilda Nordh, Lina Öinert. Utvecklingsledare Agneta Pihl. HR-specialist Maria Flanking Högberg. Utvecklingsledare Lisa Nyberg Lorentz. Enhetschef Åsa Holmstrand.

Härutöver har förslag på insatser och åtgärder tagits fram i samråd och i nära samarbete med utvecklingsledare Carina Koch Samuelsson och utvecklingsledare med inriktning språkutveckling, tillika doktorand i Barn och ungdomsvetenskap vid Göteborgs universitet, Agneta Phil, båda från avdelningen Verksamhetsstöd.

Referensgruppen och tjänstepersonerna ovan, har en samsyn kring vilka aktiviteter och insatser som kommer att krävas och står därmed bakom förslaget till handlingsplan.

- **Utgångspunkt i forskning, beprövad erfarenhet samt arbetsätt i andra kommuner**

Handlingsplanen har främst haft utgångspunkt från forskning och beprövad erfarenhet såväl inom arbetslivets pedagogik som didaktiskt språkutvecklande arbetsätt för barn. Härutöver har kontakter tagits och informationsutbyte har skett med andra kommuner som arbetar med språkhöjande insatser för personal såsom Stockholm, Malmö och Halmstad.

- **Inventering av kompetens och pågående insatser internt i förvaltningen**

Inventering av nyckelpersoner och kompetens med lämplig utbildning, som redan finns att tillgå i förvaltningen och som kan vara ett stöd i arbetet med att planera och genomföra kompetenshöjande insatser i svenska språket för personal. Kontakt har tagits med logoped, specialpedagoger och utvecklingsledare.

Förslag till åtgärder och insatser 2022–2026

Planen med åtgärder och insatser syftar till att höja den pedagogiska personalens språkkunskaper i det svenska språket, omfattas av aktiviteter som går i linje med barnens språkutveckling i syfte att höja kvaliteten i förskolan.

De aktiviteter och insatser som presenteras nedan utgår sammantaget från förskolans läroplan (Lpfö,18), rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs Stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser, strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021–2026 (beslutad i förvaltningsledning 2021-03-23), forskning, omvärldsanalys samt i avstämning med referensgrupp. Fokus har varit långsiktiga insatser där hela styrkedjan och arbetslag ingår och därmed har riktningen varit tydlighet i styr- och stödkedjan där implementeringsarbetet på alla nivåer i förvaltningen är av största vikt för ett gott resultat.

Förslag till insatser och åtgärder avser såväl formellt som informellt lärande där det formella lärandet sker inom ramen för planerade och organiserade utbildningssatsningar. Det informella lärandet däremot syftar på det lärande som sker i arbetslivet och på arbetsplatsen samt ger hela arbetslag möjlighet att delta i insatser där behov finns.

Förvaltningens förslag är att insatser och åtgärder i ett första skede riktas och genomförs i de förskolor där behovet av kompetenshöjande insatser för personal är som högst vilket enligt kartläggning är i förskolor med högt socioekonomiskt index.

Förvaltningens förslag är därmed att åtgärder och insatser i första hand riktas till förskolor med högst socioekonomiskt index i Nordost, Hisingen och delar av Sydväst (Tynnered). Det är också i dessa områden där eleverna i årskurs 1 bedöms ha störst brister i grundläggande läsförmåga.

Följande aktiviteter och insatser föreslås.

1. Samordna insatser för kompetenshöjande insatser i svenska språket för pedagogisk personal med insatser för barnens språkutveckling i enlighet med antagen strategi

Det är av stor betydelse att det på organisatorisk nivå finns en tydlig koppling mellan kompetenshöjande insatser i svenska språket för medarbetare inom den pedagogiska verksamheten med det arbete som görs för barnens språkutveckling i enlighet med ”Strategin för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021–2026”. Exempelvis kan integrerade insatser ske i de riktade insatserna som anges i strategin såsom Läslyftet. Det är av största vikt att medarbetare får språklig stöttning i redan pågående och planerade insatser som sker på förskolan. Mot bakgrund av detta är det aktuellt att revidera förevarande strategi så aktiviteter och insatser även omfattar kompetenshöjande insatser för medarbetare där behov finns. Denna del bör organiseras och ledas av utvecklingsledare med ansvar för samordning av insatser med koppling till barnens språkutveckling.

2. Tillsätta kompetens med inriktning på vuxnas lärande inom ämnet svenska som andraspråk

Att kombinera studier i olika utbildningsinsatser med praktiskt arbete i hela arbetslaget ger möjlighet till helhet och en fördjupad kunskap. En sådan insats är en förutsättning för arbetsgivarens förståelse för vilken språklig nivå i svenska som medarbetare behöver för att klara sig bra i sin yrkesroll i förskolan och även för att kunna arbeta med referensnivåer och underlag för självskattnings samt individuella språkliga mål. Ett arbete som behöver ske med nära koppling till förvaltningens språkstrategi.

3. Arbeta med språkfrågan i förvaltningens i ledningsgrupper, rektorsteam och arbetslag

Syfte att utveckla medvetenheten kring språkutvecklande arbete utifrån ett personalperspektiv hos såväl ledning som pedagoger. I boken “Lyft språket på jobbet” ges handfasta exempel på hur man i en personalgrupp kan arbeta för att medvetandegöra språkliga utmaningar hos personalen. Vidare är syftet att

avdramatisera/minska spänningen inför språkfrågor för att lättare kommunicera kring utmaningar i svenska språket.

4. Arbeta med språkfrågan som helhet till förskolans systematiska kvalitetsarbete (SKA)

I förvaltningens och förskolornas systematiska kvalitetsarbete behöver frågor om det språkutvecklande arbetet utvecklas och förbättringsområden identifieras även vad avser den pedagogiska personalens språkkunskaper i svenska. Detta i syfte för ökad måluppfyllelse i förhållande till de nationella målen. I denna del ingår även att analysera nuläge och utvecklingsbehov kopplat till resultaten i förhållande till de nationella målen.

5. Tydliggöra chefens uppdrag att koppla kompetenshöjande insatser i svenska språket som en del i det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM)

Tydliggöra rektorers roll och ansvar i att särskilt fokusera och dokumentera kompetenshöjande insatser i svenska språket för medarbetare där behov finns. Detta kan göras i samband med arbetsplatsträffar (APT), riskbedömningar samt medarbetar-, utvecklings-, och bedömningssamtal.

6. Ta fram referensnivåer för svenska språket samt material för självskattning

I anslutning till bland annat stödmaterial för chefens samtal behöver självskattningsmaterial och referensnivåer tas fram i syfte att få en bild av vilken nivå medarbetaren befinner sig på samt vilka utvecklingsinsatser kan erbjudas.

7. Utveckla den redan pågående kompetensutbildning i yrkesspråk

Se över och än mer behovsanpassa den nu pågående kompetensutbildningen i yrkesspråk för barnskötare. Utbildningen riktar sig till barnskötare och genomförs av Studium som uppdragsutbildning och pågår under en termin. Rektorer som har medarbetare som deltar på utbildningen får boken "Lyft språket på jobbet" för att parallellt med medarbetarens utbildning i yrkesspråk inspireras att arbeta språkutvecklande i personalgruppen på förskolan.

Tidsplan

Under 2021 och på kort sikt kan arbetet påbörjas med att förtydliga kopplingen till kompetenshöjande insatser i svenska språket för pedagogisk personal med insatser för barnens språkutveckling enligt den av förvaltningen antagna strategin. Vidare erbjuds och vidareutvecklas kompetensutbildningen yrkesspråk för barnskötare. En redan pågående aktivitet är rektorers arbete med det systematiska arbetsmiljöarbetet (punkt 1,5 och 7)

Övriga insatser kan ses som mer långsiktiga varvid de kommer att påbörjas under vårterminen 2022 där en mer detaljerad plan kan presenteras för hur arbetet kommer att genomföras på såväl organisations-, grupp-, och individnivå (punkt 2,3,4,6).

Utvärdering

Referensgrupp med rektorer knyts till insatsen under hela vägen så en kontinuerlig utvärdering kan se. En plan för hur utvärdering ska ske tas fram i samråd med

referensgrupp. Utvärdering på medarbetarnivå kan göras via referensnivåer och självskattning.

Förväntad effekt av genomförda insatser

Att förvaltningen ger förutsättningar och arbetar med långsiktiga insatser ger personal möjlighet att höja sina kunskaper inom svenska språket och på det sättet kunna arbeta med barnens språkutveckling på förskolan.

Personal med behov att höja kompetensen inom svenska språket ska på olika sätt ges möjlighet till det. Att ringa in behov och fastställa vad som är en bra språknivå är en komplex uppgift. Att till exempel ha ett bra uttal behöver inte betyda att man förstår innebörden av orden och vice versa. Forskning visar att det är stor skillnad att lära in ett modersmål och att lära sig ett andraspråk eller främmande språk. Att lära sig ett nytt språk som vuxen, ibland med låg eller utan grundutbildning, kräver en hel del av medarbetarens tid, engagemang och motivation. För att arbeta i förskolan behöver man både kunna förstå och använda vardagsspråk men också ta till sig styrdokument och forskning om vad som är gynnsamt för barns språkutveckling. Det är angeläget att arbeta med båda dessa aspekter för att säkerställa kvaliteten.

Att ge medarbetare förutsättningar och möjlighet till kompetenshöjande språkinsatser innebär inte per automatik ett säkerställande av att all pedagogisk personal får tillräckliga svensk kunskaper för att tillgodose barnens lärande och utveckling och för att tillgodogöra sig vidareutbildning. Förvaltningen kan emellertid skapa förutsättningar för att tillgängliggöra utbildning och lärande på arbetsplatsen. I slutändan är det en fråga om den enskilda medarbetarens förmåga att ta till sig ny kunskap och att omsätta denna i arbetet med förskolans uppdrag.

För att nå så god effekt som möjligt krävs en implementering som tydliggör ansvaret från ledning till enskild medarbetare.

Förvaltningens bedömning

Redovisning enligt yrkandet anses härmed genomförd.

Elisabet Nord

Förskoledirektör

Referenser

Ellström, Per-Erik, Löfberg, Arvid & Svensson Lennart. (2005). Pedagogik i arbetslivet: ett historiskt perspektiv. Pedagogisk forskning i Sverige, årg. 10, nr. 3-4.

Larsson, K. & Björk-Willén, P. (2020). *Att leda språkutvecklande och flerspråkigt arbete i förskolan – en huvudmans arbete med att skapa förutsättningar för alla barns språkutveckling*. Halmstad: Barn- & ungdomsförvaltningen, Halmstads kommun.

Phil, A & Hellberg, A. (2020) *Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs stads förskolor – en kartläggning och analys av språkfrämjande insatser*. Göteborg

Strategi för förskoleförvaltningens språkfrämjande insatser 2021-2026 (antagen av förvaltningsledning 2021-03-23)

Center för skolutveckling (2019). Kommungemensam riktlinje för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling

Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska. (SOU 2020:67)

Lyft språket på jobbet – handbok för arbetsplatser som vill arbeta språkutvecklande, Föreningen Vård- och omsorgscollege, Stockholm

Likvärdighet i hela staden [Kompetensnyttjande \(goteborg.se\)](https://www.goteborg.se)

Barnkonventionen [Barnkonventionen - UNICEF Sverige](https://www.unicef.se)

Skollag (2010:800)

Läroplanen för förskolan, Lpfö 18

Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning, Skolverket 2009 [Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning - Skolverket](https://www.skolverket.se)